

Testimoni: Carmen Vázquez Corbatón

Entrevista realitzada el 27 de setembre de 2006

Naixement i família

Em dic Carmen Vázquez Corbatón. Vaig néixer l'any 1930, a Cedrillas, província de Teruel. Ma mare era de Fortanete i mon pare era gallec, de Carvallino. Ell era d'una aldea, de Masiego, Carvallino és la ciutat. Va anar a Morella. Allí va muntar una fàbrica mon iaio, i mon pare era el moliner d'allí. D'allí vam baixar a Horta de Sant Joan, i allí van muntar l'altra, la Farinera. I d'allí, ja vam baixar aquí a Tortosa, perquè ja va vindre la Guerra. Mon pare se'n va anar, i ma mare, pobreta, va haver de guanyar-se la vida, perquè durant la Guerra en vam passar molt, i vam baixar aquí a Tortosa. Vaig viure al carrer de Sant Blai, al número (me penso que és) 35. Això va ser l'any 43, ja.

Estraperlo

Per coses de l'estraperlo, mon iaio ens va baixar aquí a Tortosa, i el pis aquell que teníem al coll de Sant Joan era menudet i no podíem fer lo que havíem de fer. Llavors vam llogar un àtic, i allí hi havia una habitació molt gran i allí fèiem fideus. Teníem una maquineta i fèiem fideus. I els veníem, clar, perquè ens havíem de guanyar la vida.

Treballar la farina

Tenia un ribell gran, i en aquell ribell mesurava l'aigua. Ficava lo *colorido*, que era per a què els fideus fessin color. Llavors ficava la farina i tot lo que hi havia i pastava. Ho ficava a terra i amb unes estovalles ho trepitjàvem, perquè ell no tenia les màquines per a fer-ho, després ho pujava i ho tallava així a trossos. I,

natros, amb aigua ho pastàvem, i fèiem unes coses així, rodones. Després, ell, ho tornava a pastar, ho feia rodonet. Era una màquina que era una cosa així, era un tub, i allí dins ficava la pasta, i amb un cap que ell se va fer, ho espremia. I llavors, amb una roda dalt, i lo que era d'ampla la màquina, espremiem... Igual fèiem fideus de cabell d'àngel, que fideus d'estos de mesclar, que fèiem macarrons. I després, allò ho esteniem a unes canyes i, quan estaven secs, los veníem.

Escola i condicions de vida durant la Guerra Civil

Quan vam estar així, en la Guerra (que mon pare no estava i tot això, i ma mare estava a la Fàbrica amb mons iaïos), hi havia una família a Morella que ens volia molt, i a mi m'estimaven molt, perquè jo sempre estava amb ells. I van dir: "*Envia'ns a Carmen i així tindreu una boca menys a casa*". Per què, saps què menjàvem? Menjàvem la carabassa aquella dels porcs. I teníem una llauna de sardines d'aquelles de cinc quilos, grosses. Ens ficaven una sardina d'aquelles, com no hi havia pa, allò ens servia d'oli i de pa, i és lo que menjàvem.

Quan la Guerra vam estar un any sense menjar pa, en una fàbrica de farina. Això és molt gros, eh!

I mai li vam dir a ma mare: "*Tenim gana*." Mai! Després no teníem ni llenya per a fer foc. Mon iaïo, d'un bidó d'aquells grans de petroli, va fer com una llauna amb una ansa. Llavors ja teníem llenya, feia foc, i quan ja hi havia moltes brases, pastàvem una pasta que es dia pasta de pastor, que és lo que feien los pastors pel *monte*. La ficava damunt de la planxa, perquè s'aguantava molt calenta, ho tapava amb lo tap aquell, ficava les brases damunt i allò se feia pa. Era molt sec, però era pa. I amb això ens alimentàvem.

Aquella gent me van apuntar a col·legi, que tot just vaig anar amb la mateixa mestra que va anar ma germana quan vivíem a Morella. I se va portar amb mi,

de meravella. Me va fer fer labors i tot. Bé. I llavors, jo vaig baixar i anàvem a Horta a col·legi. De la Fàbrica anàvem: de matí per amunt, a l'hora de dinar per avall. Quan ma mare tenia per a donar-nos dinar, ens el donava, i dinàvem en una caseta del poble, allí en entrar, on hi havia una dona velleta i ens ho guardava; i, el dia que no tenia per a donar-nos dinar, havíem de baixar, i, a les tres, tornar a pujar per estar a estudi, i a les cinc per avall. Això era l'any 39-40.

Natros no ens podem queixar de les mestres que vam tindre. I n'hi havia una que vivia al poble, que va ser sempre mestra d'allí, *doña* Lola, que li dèiem, i era estupenda.

Tortosa. La casa

Molt, molt de fred. *Natros* teníem un braser, i gràcies que teníem brasers i podíem comprar carbonilla i tot això. Teníem una cuina econòmica i fèiem la vida a la cuina, era el *puesto* on s'estava millor.

Al carrer Sant Blai ja no en vam tindre tanta, d'aigua. L'havíem d'anar a buscar. I aquí a Ferreries anàvem aquí a la Casota, perquè l'aigua de la Caramella no ens arribava. Fins que van netejar un pou que hi havia, i llavors aquell pou ens servia per a refrescar les coses, per escurar, per a omplir el safareig i rentar, per a repassar la roba... Però, per a beure i menjar, anàvem molt a la Caramella. Amb un càntir omplíem una gerra gran, i així teníem aigua per a dos o tres dies.

Jocs

Les xiquetes jugàvem a lo que podíem. Mira, aquí a la vora del riu, hi havia un autobús vell i anàvem. I els diumenges ens passàvem la tarda jugant: pujant i

baixant, de xofers, a l'autobús aquell que no tenia portes. I aquí passàvem la tarda. Fins que ja vam ser més grandetes, i ja començàvem a sortir i tot això.

El cinema

Al cine no podíem anar més que alguna vegada, perquè no teníem diners, i els diners havien de ser per menjar i vestir-nos.

El Coliseum era preciós, després el Niza també era bonic, lo Fèmina també, i després el Doré no era tan bonic, però era molt gran. Havies d'estar dreta o asseguda a les escales, de tantíssima gent que hi anava. A mi m'agradaven tots. Anàvem als cines, miràvem los quadrets i fèiem: *"Mira, pues esta me pareix que serà més bonica. Pos anirem a esta. I ja està."*

Els diumenges

A l'estiu, pel Parc, al *tardet* la gent amunt i avall, quan ja es feia de nit. Al Cervantes per la vorera, los bars plens. Pel Cervantes, la gent quasi no podia anar més de pressa de tantíssima gent què hi havia. Clar, no hi havia altra cosa més que els cines i això. I el que tenia diners, pos s'asseia al bar i feia un vermut.

De matí, anaven a missa de dotze, i la gent ja se'n anava al Parc, passejava i a fer el vermut. Era molt diferent, perquè ara no hi ha ningú pels carrers.

Treball

Tres mesos a la Monegal. Mon pare i el meu *nóvio* no volien que treballés. Estava d'infermera amb lo doctor Gallego, dalt a les fitxes. Cridàvem a la gent,

t'ensenyaven a prendre la pressió, després passaves als raigs x, i anaves fent. I el dia que operava el doctor Güell de la gola, aquell dia tenies feina per a donar i vendre, perquè no donaves l'abast, ell operant i tu posant los crios al llit.

Vaig estar-hi tres mesos. Si hagués seguit allí hagués sigut una infermera, perquè m'agradava, però mon pare no va voler, no li agradava. No estava ben vist i no li agradava.

Saps quan me sap mal? És ara, perquè jo, si hagués treballat, ara cobraria, i ara no cobro res.